

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه شهید باهنر کرمان

دانشکده مدیریت و اقتصاد

بخش حسابداری

رساله برای دریافت درجه دکتری

رشته حسابداری گرایش حسابداری

بررسی ارتباط ارزشی استهلاک سرقفلی و اثر استهلاک سرقفلی واهرم مالی بر
پیش بینی جریانات نقد آتی

مؤلف:

حسین نورانی

استاد راهنما:

دکتر احمد خدای پور

استاد مشاور:

دکتر امید پورحیدری

شهریور ۱۳۹۷

دانشگاه شهید باهنر کرمان
دانشکده مدیریت و اقتصاد
بخش حسابداری

این رساله با عنوان «بررسی ارتباط ارزشی استهلاک سرقفلی و اثر استهلاک سرقفلی و اهرم مالی بر پیش‌بینی جریان‌ات نقد آتی» توسط آقای حسین نورانی دانشجوی دکتری رشته حسابداری گرایش حسابداری با شماره دانشجویی ۹۲۵۲۸۰۱۶ تدوین شده است و در تاریخ ۱۳۹۷/۶/۲۵ با درجه خیلی خوب و نمره ۱۸ مورد پذیرش هیئت محترم داوران قرار گرفت.

این رساله هیچگونه مدرکی به عنوان فراغت از تحصیل دوره دکتری تخصصی شناخته نمی‌شود.

سمت	نام و نام خانوادگی	مرتبۀ علمی	نام محل خدمت	امضاء
استاد راهنما	احمد خدای پور			
استاد مشاور	امید پورحیدری			
داور اول				
داور دوم				
داور سوم				

معاون آموزشی پژوهشی دانشکده:

امضاء

نام و نام خانوادگی

نماینده تحصیلات تکمیلی:

امضاء

نام و نام خانوادگی

حق چاپ محفوظ و مخصوص به دانشگاه شهید باهنر کرمان است.

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

با استانت از خدای سبحان و با اعتقاد راسخ به اینکه عالم محضر خداست و او بخواره ناظر بر اعمال ماست و به منظور انجام شایسته‌ی پژوهش‌های اصیل، تولید دانش جدید و بسازی زندگانی بشر، ما دانشجویان و اخصای بیات علمی دانشگاه دژ پژوهشگاه‌های کشور:

- تمام تلاش خود را برای کشف حقیقت و حفظ حقیقت به کار خواهیم بست و از هرگونه جعل و تحریف در فعالیت‌های علمی پرهیزی کنیم.
- حقوق پژوهشگران، پژوهیدگان (انسان، حیوان، گیاه و انبیا)، سازمان‌ها و سایر صاحبان حقوق را به رسمیت می‌شناسیم و در حفظ آن می‌کوشیم.
- به مالکیت مادی و معنوی آثار پژوهشی ارجح می‌نیم، برای انجام پژوهشی اصیل اهتمام ورزیده و از سرقت علمی و ارجاع نامناسب اجتناب می‌کنیم.
- ضمن پایبندی به انصاف و اجتناب از هرگونه تبعیض و تصب، در کیه فعالیت‌های پژوهشی، رهیافتی قواد از اتخاذ خواهیم کرد.
- ضمن امانت‌داری، از منابع و امکانات اقتصادی انسانی و فنی موجود استفاده بهره‌ورانه خواهیم کرد.
- از انتشار غیراخلاقی نتایج پژوهش نظیر انتشار موازی، همپوشان و چندگانه (کله‌ای) پرهیزی کنیم.
- اصل محرمانه بودن و رازداری را محور تمام فعالیت‌های پژوهشی خود قرار می‌دهیم.
- در هر فعالیت‌های پژوهشی به منافع ملی توجه کرده و برای تحقق آن می‌کوشیم.
- خویش را ملزم به رعایت کیه‌بخارهای علمی رشته خود، قوانین و مقررات، سیاست‌های حرفه‌ای، سازمانی، دولتی و راهبردهای ملی در همه مراحل پژوهش می‌دانیم.
- رعایت اصول اخلاق در پژوهش را اقدامی فرهنگی می‌دانیم و به منظور بالندگی این فرهنگ، به ترویج و اشاعه‌ی آن در جامعه اهتمام می‌ورزیم.

دانشگاه شهید باهنر کرمان

تعهدنامه

اینجانب حسین نورانی به شماره دانشجویی ۹۲۵۲۸۰۱۶ دانشجوی مقطع دکتری رشته حسابداری دانشکده مدیریت و اقتصاد دانشگاه شهید باهنر کرمان نویسنده رساله با عنوان «بررسی ارتباط ارزشی استهلاک سرفقلى و اثر استهلاک سرفقلى و اهرم مالی بر پیش‌بینی جریان‌ات نقد آتی» تحت راهنمایی دکتر احمد خدای پور تأیید می‌کنم که این رساله نتیجه پژوهش اینجانب می‌باشد و در عین حال که موضوع آن تکراری نیست، در صورت استفاده از منابع دیگران، نشانی دقیق و مشخصات کامل آن درج شده است. همچنین موارد زیر را نیز تعهد می‌کنم:

۱- برای انتشار تمام یا قسمتی از داده‌ها یا دستاوردهای رساله خود در مجامع و رسانه‌های علمی اعم از همایش‌ها و مجلات داخلی و خارجی به صورت مقاله، کتاب، ثبت اختراع و به صورت مکتوب یا غیرمکتوب، با کسب مجوز از دانشگاه شهید باهنر کرمان و استاد(ان) راهنما اقدام نمایم.

۲- از درج اسامی افراد خارج از کمیته پایان‌نامه در جمع نویسندگان مقاله‌های مستخرج از رساله، بدون مجوز استاد(ان) راهنما اجتناب نمایم و اسامی افراد کمیته رساله را در جمع نویسندگان مقاله درج نمایم.

۳- از درج نشانی یا وابستگی کاری (affiliation) نویسندگان سازمان‌های دیگر (غیر از دانشگاه شهید باهنر کرمان) در مقاله‌های مستخرج از پایان‌نامه بدون تأیید استاد(ان) راهنما اجتناب نمایم.^۱

۴- کلیه ضوابط و اصول اخلاقی مربوط به استفاده از موجودات زنده یا بافتهای آنها را برای انجام رساله رعایت نمایم.

۵- در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادر شده توسط دانشگاه شهید باهنر کرمان از درجه اعتبار ساقط و اینجانب هیچ‌گونه ادعایی نخواهم داشت.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر (مقالات مستخرج، برنامه‌های رایانه‌ای، نرم افزارها و تجهیزات ساخته شده) مطابق با آیین‌نامه مالکیت فکری، متعلق به دانشگاه شهید باهنر کرمان است و بدون اخذ اجازه کتبی از دانشگاه قابل واگذاری به شخص ثالث نیست. همچنین استفاده از اطلاعات و نتایج این رساله بدون ذکر مرجع مجاز نمی‌باشد. چنانچه مبادرت به عملی خلاف این تعهدنامه محرز گردد، دانشگاه شهید باهنر کرمان در هر زمان و به هر نحو مقتضی حق هرگونه اقدام قانونی را در استیفای حقوق خود دارد.

نام و نام خانوادگی دانشجو حسین نورانی

تاریخ: ۱۳۹۷/۶/۲۵ امضاء

^۱ تنها آدرس مورد قبول برای دانشگاه صورت زیر می‌باشد:

Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran.

نام و آدرس واحدهای دانشگاه در تولیدات علمی محققان دانشگاه به تشخیص بخش و دانشکده به شرح زیر می‌باشد:

Department of Accounting, Faculty of Management & Economic, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran.

آدرس صحیح جهت درج در مقالات و سایر تولیدات علمی فارسی:

گروه (بخش) حسابداری، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران.

تقدیم به:

این مجموعه را با کمال افتخار و احترام تقدیم می‌کنم به پدر و مادرم بابت وجود عزیزشان

تشکر و قدردانی:

بدینوسیله از اساتید محترم راهنما جناب آقای دکتر خدای پور و مشاور جناب آقای دکتر پورحیدری که با راهنماییهای سودمندشان چراغ راهم بودند کمال قدردانی و تشکر را دارم. از زحمات جناب آقای دکتر بهارمقدم هم به خاطر زحماتشان در طول تحصیل کمال سپاسگزاری را دارم.

چکیده

در سال‌های اخیر شاهد افزایش اهمیت دارایی‌های نامشهود به‌عنوان عاملی ارزش‌آفرین برای شرکت‌ها از سوی مجامع علمی و مدیران سطح بالا بوده‌ایم. یکی از این داراییها سرقفلی می باشد که نحوه کاهش ارزش یا استهلاک آن در استانداردهای بین‌المللی با استانداردهای ایران متفاوت است. تفاوت در مستهلک کردن یکی از ارزش‌ترین دارایی‌های شرکت‌ها که می تواند ارتباط ارزشی نیز داشته باشد، موضوع مهمی بنظر می‌رسد. بر همین اساس این پژوهش به بررسی ارتباط ارزشی استهلاک سرقفلی و تاثیر اهرم مالی بر این ارتباط و همچنین به بررسی ارتباط استهلاک سرقفلی، جریان نقد آتی و عملکرد بادر نظر گرفتن هر دو استاندارد بین‌المللی و ملی می‌پردازد. این تحقیق در بازه زمانی ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۵ انجام شده است.

جهت تحلیل فرضیه‌ها از رگرسیون خطی چند متغیره با استفاده از داده‌های ترکیبی و تلفیقی استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که ۱- استهلاک سرقفلی بر مبنای استانداردهای ایران و همچنین استهلاک سرقفلی بر مبنای استانداردهای بین‌المللی با ارزش بازار رابطه‌ی منفی معناداری دارد. ۲- تجزیه و تحلیل یافته‌ها حاکی از آنست که قدرت توضیح دهندگی ارزش بازار سهام توسط استهلاک سرقفلی بر مبنای استانداردهای بین‌المللی بیشتر از استهلاک سرقفلی بر مبنای استانداردهای ایران است. ۳- یافته‌ها بیانگر این است که هم بر مبنای استاندارد ملی و هم بین‌المللی، اهرم مالی تاثیر معنی داری بر رابطه میان استهلاک سرقفلی و ارزش بازار سهام دارد. ۴- نتایج پژوهش نشان می‌دهد که استهلاک سرقفلی بر مبنای استانداردهای ایران و همچنین استهلاک سرقفلی بر مبنای استانداردهای بین‌المللی با جریان وجه نقد آتی ارتباط معنادار دارد. ۵- یافته‌ها بیانگر اینست که قدرت توضیح دهندگی با استفاده از روش استهلاک سرقفلی مطابق استانداردهای بین‌المللی بیشتر از روش استهلاک سرقفلی مطابق استانداردهای ایران است. درنهایت نتایج نشان دادند عملکرد شرکتها بر میزان استهلاک سرقفلی گزارش شده آنها هم بر مبنای استانداردهای بین‌المللی و هم بر مبنای استانداردهای ایران اثر معنی دار دارد.

کلمات کلیدی:

استهلاک سرقفلی، استانداردهای بین‌المللی، استانداردهای ایران، جریان نقد آتی، عملکرد

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: کلیات تحقیق	۱
۱-۱ مقدمه	۲
۲-۱ تعریف مسئله و بیان سؤالهای تحقیق	۶
۳-۱ اهمیت و ضرورت تحقیق	۱۵
۴-۱ اهداف تحقیق	۱۷
۵-۱ فرضیات تحقیق	۱۷
۶-۱ قلمرو تحقیق	۲۱
۱-۶-۱ قلمرو موضوعی تحقیق	۲۱
۲-۶-۱ قلمرو مکانی تحقیق	۲۱
۳-۶-۱ قلمرو زمانی تحقیق	۲۱
۷-۱ روش تحقیق	۲۱
۱-۷-۱ روش گردآوری اطلاعات	۲۳
۲-۷-۱ روش تجزیه و تحلیل اطلاعات	۲۳
۸-۱ تعریف واژه‌ها	۲۵
فصل دوم: مرور ادبیات و پیشینه تحقیق	۲۷
۱-۲ مقدمه	۲۸
۲-۲ ترکیب تجاری	۲۸
۳-۲ دلایل ترکیب تجاری	۳۰
۴-۲ شکل‌های حقوقی ترکیب تجاری	۳۱
۵-۲ تاریخچه کوتاهی از حسابداری ترکیب تجاری	۳۳
۶-۲ مفهوم حسابداری ترکیب تجاری	۳۴

۷-۲ حسابداری ترکیب تجاری به روش خرید.....	۳۶
۸-۲ جلوگیری از انحصار.....	۳۶
۹-۲ شناسایی و اندازه گیری دارایی های نامشهود به غیر از سرقفلی.....	۳۷
۱۰-۲ سرقفلی.....	۴۰
۱۱-۲ تعریف سرقفلی تحصیل شده و مؤلفه های آن.....	۴۰
۱-۱۱-۲ سرقفلی تداوم.....	۴۱
۲-۱۱-۲ سرقفلی هم افزایی.....	۴۲
۱۲-۲ عوامل مؤثر بر گزارش کاهش ارزش سرقفلی.....	۴۲
۱۳-۲ شناسایی و اندازه گیری زیان های ناشی از کاهش ارزش.....	۴۵
۱۴-۲ روش حسابداری برای گزارش سرقفلی.....	۴۶
۱۵-۲ حسابداری بین المللی سرقفلی.....	۴۸
۱-۱۵-۲ ترکیبات تجاری : <i>IFRS3</i>	۵۰
۱۶-۲ قواعد رایج حسابداری سرقفلی و سایر دارایی های نامشهود در آمریکا.....	۵۴
۱۷-۲ حسابداری سرقفلی در بریتانیا.....	۵۶
۱۸-۲ استانداردهای ایران.....	۶۰
۱۹-۲ مدیریت سود و سرقفلی.....	۶۰
۱-۱۹-۲ عوامل سطح سازمانی و سرقفلی.....	۶۱
۲-۱۹-۲ عوامل سطح کشور.....	۶۳
۲۰-۲ استراتژی حسابشویی و کاهش ارزش سرقفلی.....	۶۷
۲۱-۲ پیشینه تحقیق.....	۷۳
۱-۲۱-۲ تحقیقات داخلی.....	۷۳
۲-۲۱-۲ تحقیقات خارجی.....	۷۴
۲۳-۲ چارچوب نظری.....	۸۶
۱-۲۳-۲ ارتباط استهلاک سرقفلی با جریان وجه نقد آتی.....	۸۶

۲-۲۳-۲ ارتباط ارزشی استهلاک سرقفلی و تاثیر اهرم مالی شرکت بر آن	۹۰
۲-۲۳-۳ ارتباط استهلاک سرقفلی با عملکرد شرکت	۹۸
۲-۲۴ نتیجه گیری	۹۹
فصل سوم: روش شناسی تحقیق	
۳-۱ مقدمه	۱۰۱
۳-۲ روش پژوهش	۱۰۱
۳-۳ روش جمع آوری اطلاعات	۱۰۱
۳-۴ ابزار گردآوری و تحلیل اطلاعات	۱۰۲
۳-۵ جامعه و نمونه آماری	۱۰۲
۳-۶ مدل‌های تحقیق	۱۰۳
۳-۷ روش های آماری مورد استفاده	۱۰۵
۳-۷-۱-۱ روش داده های پانل	۱۰۵
۳-۷-۱-۲ روش اثرات ثابت	۱۰۶
۳-۷-۱-۳ روش اثرات تصادفی	۱۰۷
۳-۷-۱-۴ آزمون چاو یا F مقید	۱۰۷
۳-۷-۱-۵ آزمون هاسمن	۱۰۸
۳-۷-۲ آزمون نرمال بودن متغیر وابسته	۱۰۹
۳-۷-۳ آزمون همبستگی	۱۰۹
۳-۷-۴ آزمون معنی دار بودن ضرایب رگرسیون: آزمون t	۱۱۰
۳-۷-۵ آزمون رگرسیون	۱۱۰
۳-۷-۶ آزمون معنی دار بودن رگرسیون (آزمون F)	۱۱۰
۳-۷-۶ ضریب تعیین	۱۱۱
۳-۷-۷ ضریب تعیین تعدیل شده	۱۱۱

۱۱۱ ۳-۷-۸-آزمون دورین واتسن برای بررسی وجود خودهمبستگی

۱۱۲ ۳-۸ خلاصه فصل

۱۱۳ فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها

۱۱۴ ۴-۱-مقدمه

۱۱۴ ۴-۲-آمار توصیفی

۱۱۶ ۴-۳-آزمون مانایی متغیرها

۱۱۷ ۴-۴-برآورد مدل به روش داده‌های ترکیبی

۱۱۹ ۴-۵-بررسی مفروضات رگرسیون

۱۱۹ ۴-۵-۱-فرض اول و دوم: نرمال بودن توزیع خطاهای مدل با میانگین صفر

۱۱۹ ۴-۵-۲-فرض سوم: عدم وجود خودهمبستگی

۱۲۰ ۴-۵-۳-فرضیه چهارم: آزمون ناهمسانی واریانس

۱۲۱ ۴-۵-۴-فرض پنجم: عدم وجود همخطی بین متغیرهای مستقل

۱۲۱ ۴-۶-آزمون فرضیه‌های پژوهش

۱۲۱ ۴-۶-۱-آزمون فرضیه اول و پنجم پژوهش

۱۲۵ ۴-۶-۲-آزمون فرضیه دوم و ششم پژوهش

۱۲۶ ۴-۶-۳-آزمون فرضیه سوم و هفتم پژوهش

۱۲۹ ۴-۶-۴-آزمون فرضیه چهارم و هشتم پژوهش

۱۳۰ ۴-۷-آزمون استحکام نتایج

۱۳۲ ۴-۸-خلاصه فصل

۱۳۳ فصل پنجم: نتیجه گیری

۱۳۴ ۵-۱-مقدمه

۱۳۴ ۵-۲-خلاصه تحقیق و نتیجه‌گیری

۱۳۶	۵-۲-۱- نتیجه آزمون فرضیه اول و پنجم پژوهش
۱۳۶	۵-۲-۲- نتیجه آزمون فرضیه دوم و ششم پژوهش
۱۳۷	۵-۲-۳- نتیجه آزمون فرضیه سوم و هفتم پژوهش
۱۳۸	۵-۲-۴- نتیجه آزمون فرضیه چهارم و هشتم پژوهش
۱۳۸	۵-۳- مقایسه نتایج با نتایج پیشین
۱۳۹	۵-۴- پیشنهادهای تحقیق
۱۳۹	۵-۴-۱- پیشنهادهای کاربردی
۱۴۰	۵-۴-۲- پیشنهادهایی برای تحقیقات آتی
۱۴۰	۵-۵- محدودیتهای پژوهش
۱۴۱	منابع و مآخذ

فهرست جدول ها

عنوان	صفحه
جدول ۴-۱. آمارهای توصیفی	۱۱۵
جدول ۴-۲. نتایج حاصل از آزمون مانایی لوین- لین	۱۱۷
جدول ۴-۳. نتایج حاصل از آزمون F لیمر و هاسمن	۱۱۸
جدول ۴-۴. نتایج آزمون خود همبستگی (استانداردهای ایران)	۱۱۹
جدول ۴-۵. نتایج آزمون خود همبستگی (استانداردهای بین‌المللی)	۱۲۰
جدول ۴-۶. نتایج آزمون ناهمسانی واریانس (استانداردهای ایران)	۱۲۰
جدول ۴-۷. نتایج آزمون ناهمسانی واریانس (استانداردهای بین‌المللی)	۱۲۱
جدول ۴-۸. نتایج آزمون عدم وجود همخطی (VIF)	۱۲۲
جدول ۴-۹. نتایج آزمون عدم وجود همخطی (VIF)	۱۲۲
جدول ۴-۱۰. نتایج آزمون عدم وجود همخطی (VIF)	۱۲۲
جدول ۴-۱۱. نتایج آزمون عدم وجود همخطی (VIF)	۱۲۳
جدول ۴-۱۲. نتایج آزمون فرضیه اول و پنجم پژوهش	۱۲۴
جدول ۴-۱۳. نتایج آزمون ونگ فرضیه اول و پنجم پژوهش	۱۲۴
جدول ۴-۱۴. نتایج آزمون فرضیه دوم و ششم پژوهش	۱۲۶
جدول ۴-۱۵. نتایج آزمون ونگ فرضیه دوم و ششم پژوهش	۱۲۶
جدول ۴-۱۶. نتایج آزمون فرضیه سوم و هفتم پژوهش	۱۲۸
جدول ۴-۱۷. نتایج آزمون ونگ فرضیه سوم و هفتم پژوهش	۱۲۸
جدول ۴-۱۸. نتایج آزمون فرضیه چهارم و هشتم پژوهش	۱۳۰
جدول ۴-۱۹. اختلاف میانگین روش استهلاک سرفلی (مطابق استاندارد ایران) و روش استهلاک سرفلی (مطابق استاندارد بین‌المللی)	۱۳۰
جدول ۴-۲۰. نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش در شرکت‌های کوچک	۱۳۱
جدول ۴-۲۱. نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش در شرکت‌های بزرگ	۱۳۱

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱ مقدمه

مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که برخلاف کاهش بازدهی منابع سنتی (مثل پول و ماشین آلات)، دارایی نامشهود به منبعی نیرومند برای افزایش عملکرد کسب و کارها تبدیل شده است. بر اساس تحقیقی که باروخ لو^۱ در دانشگاه استرن نیویورک انجام داد مشخص شد که از سال ۱۹۲۹ تا به امروز رویکردهای مختلفی در مورد سرمایه‌گذاری بر روی دارایی‌ها دیده شده است. نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که در سال ۱۹۲۹ تقریباً ۷۰٪ از سرمایه‌گذاری‌های شرکت‌های آمریکایی اختصاص به دارایی‌های مشهود داشته و تنها ۳۰٪ از مجموعه سرمایه‌گذاری‌ها بر روی دارایی‌های نامشهود بوده است.

از سال ۱۹۹۰ به بعد این روند برعکس شده و نسبت دارایی‌های مشهود به نامشهود به میزان ۳۷ به ۶۳ رسیده است. از مهم‌ترین نوع سرمایه‌گذاری‌های نامشهود می‌توان به سرمایه‌گذاری در بخش تحقیق و توسعه، نرم‌افزارهای فن‌آوری اطلاعات، آموزش کارکنان و ارتقای قابلیت‌های آن‌ها اشاره کرد. همچنین لو (۲۰۰۱) عقیده دارد که فقط حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد کل ارزش بازار شرکت‌ها از دارایی‌های مشهود فیزیکی است و دارایی‌های نامشهود در حدود ۸۵٪ کل ارزش بازار آن‌ها را تشکیل می‌دهد.

در سال‌های اخیر شاهد افزایش اهمیت دارایی‌های نامشهود به عنوان عاملی ارزش‌آفرین برای شرکت‌ها از سوی مجامع علمی و مدیران سطح بالا بوده‌ایم.

در راستای برطرف کردن این نیاز استفاده‌کنندگان هیأت استانداردهای حسابداری مالی آمریکا^۲ (از این پس FASB) با تصویب استانداردهای ۱۴۱ و ۱۴۲، تغییراتی اساسی را در حسابداری ترکیب شرکت‌ها، سرقفلی و دارایی‌های نامشهود ایجاد کرد. هدف FASB از صدور این استانداردها عبارت است از ایجاد شفافیت بیشتر در گزارشگری ترکیب شرکت‌ها و دستیابی به یکنواختی بیشتر در رویه‌های حسابداری مربوط و همچنین فراهم کردن معیاری برای دارایی‌های نامشهود که بر اساس آن بتوان دارایی‌های نامشهود بیشتری را از سرقفلی تفکیک و به طور جداگانه شناسایی کرد.

در سال ۱۹۹۶، FASB تصمیم گرفت تا استانداردهای موجود در مورد ترکیب شرکت‌ها و دارایی‌های نامشهود را مورد تجدیدنظر قرار دهد. استانداردهای رایج در آن زمان^۳ APB#16 و APB#17 بود. تجدیدنظر و اصلاح این استانداردها که در سال ۱۹۷۰ به تصویب رسیده بود با توجه به تغییر شرایط طی دو دهه ماقبل ضروری به نظر می‌رسید. افزایش روزافزون ادغام‌ها و تحصیل شرکت‌ها در سالیان اخیر منجر به بروز مسائل و مشکلاتی شده است که برای مثال می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

1 Baruch lev
2 Financial Accounting Standard Board
3 Accounting Principle Board

۱- استفاده از روش اتحاد منافع، منجر به ارائه نتایجی کاملاً متفاوت در مورد مبادلات و رویدادهای با ماهیت اقتصادی مشابه می‌شد.

۲- واحدهایی که نمی‌توانستند شرایط لازم را برای به کارگیری روش اتحاد منافع احراز کنند معتقد بودند که نقشی نابرابر در عرصه رقابت برای تحصیل شرکت‌ها ایفا می‌کنند.

۳- افزایش تقاضا برای تدوین استانداردهایی با قابلیت مقایسه در سطوح بین‌المللی.

بروز مسائل و مشکلات فوق منجر شد تا استانداردهای قبلی اساساً مورد تجدیدنظر قرار گیرد و در نهایت در سال ۲۰۰۱، FASB دو سند نهایی را منتشر کرد: استاندارد شماره ۱۴۱، ترکیب شرکت‌ها، که جایگزین APB#16 شد و استاندارد شماره ۱۴۲، سرقفلی و سایر دارایی‌های نامشهود، که جایگزین APB#17 گردید.

طبق بیانیه‌ی ۱۴۱، یکی از شرکت‌ها باید در فرایند تحصیل، به‌عنوان شرکت تحصیل‌کننده تعیین شود. چنانچه تحصیل از طریق وجه نقد یا دارایی غیر نقدی یا تحمل بدهی صورت گیرد، شرکتی که دارایی توزیع می‌کند یا متحمل بدهی می‌شود به‌عنوان شرکت تحصیل‌کننده شناسایی خواهد شد. چنانچه تحصیل از طریق مبادله‌ی سهم شرکت‌های مالکانه‌ی شرکت‌ها انجام شود، شرکت منتشرکننده‌ی اوراق بهادار به‌عنوان شرکت تحصیل‌کننده شناسایی می‌شود.

در استاندارد ۱۴۲ به‌طورکلی استفاده از روش اتحاد منافع ممنوع شده است و تنها روش خرید برای حسابداری تحصیل شرکت‌ها مجاز است. نحوه‌ی اندازه‌گیری سرقفلی و دارایی‌های نامشهود نیز به‌طور قابل ملاحظه‌ای با استاندارد قبلی متفاوت است. در استاندارد جدید شناسایی یک دارایی نامشهود به‌طور جداگانه و تفکیک آن از سرقفلی، مشروط به اجرای دو آزمون خاص است: آزمون قراردادی و آزمون تفکیک‌پذیری.

دارایی‌های نامشهودی که به‌واسطه‌ی قرارداد یا سایر حقوق قانونی تحصیل شده باشند حائز شرایط آزمون قراردادی خواهند بود و دارایی‌های نامشهودی که امکان تفکیک آن‌ها از شرکت تحصیل‌شده و فروش، اجاره یا مبادله‌ی جداگانه آن‌ها وجود داشته باشد، شرایط آزمون تفکیک‌پذیری را برآورده می‌سازند. هرگونه مازاد بهای تمام‌شده‌ی سرمایه‌گذاری نسبت به ارزش متعارف خالص دارایی‌های قابل شناسایی (اعم از مشهود و نامشهود) شرکت فرعی به‌عنوان سرقفلی تلقی می‌شود. از سوی دیگر چنانچه ارزش متعارف خالص دارایی‌های فرعی بیشتر از بهای تمام‌شده‌ی سرمایه‌گذاری باشد، مازاد بستانکار به وجود خواهد آمد که باید از طریق

تخصیص آن به دارایی‌های شرکت فرعی به‌استثنای موارد زیر، کاهش یافته و حذف گردد:

۱- دارایی‌های مالی به‌غیر از سرمایه‌گذاری‌هایی که به روش ارزش ویژه گزارش می‌شوند.

۲- دارایی‌های کنار گذاشته به‌قصد فروش

۳- مالیات انتقالی به دوره‌های آتی

۴- پیش‌پرداخت‌های مربوط به طرح‌های مزایای پایان خدمت

۵- دارایی‌های جاری

چنانچه ارزش دارایی‌های واجد شرایط برای حذف بستانکار به صفر کاهش یافته باشد اما همچنان مازاد بستانکار وجود داشته باشد، مبلغ باقی‌مانده به‌عنوان سود غیرمترقبه شناسایی و در صورت سود و زیان گزارش می‌شود.

طبق استاندارد جدید فقط دارایی‌های نامشهود با عمر مشخص و قطعی مشمول استهلاک می‌شوند و دارایی‌های نامشهودی که عمر نامشخص دارند، دیگر به‌طور سیستماتیک مستهلک نمی‌شوند بلکه هر سال مورد آزمون کاهش ارزش قرار می‌گیرند. این آزمون از طریق مقایسه ارزش منصفانه‌ی دارایی نامشهود با ارزش دفتری آن اجرا می‌شود. اگر ارزش منصفانه‌ی دارایی کمتر از ارزش دفتری آن باشد مابه‌التفاوت به‌عنوان زیان کاهش ارزش شناسایی می‌گردد. چنانچه در یک دوره زیان کاهش ارزش شناسایی شود، زیان مزبور در دوره‌های بعد قابل بازیافت نخواهد بود.

سرقفلی باید حداقل یک‌بار در سال مورد آزمون کاهش ارزش قرار گیرد. اگر ارزش منصفانه‌ی ضمنی سرقفلی کمتر از ارزش دفتری آن باشد، زیان کاهش ارزش شناسایی خواهد شد. آزمون کاهش ارزش سرقفلی شامل دو مرحله است:

مرحله‌ی (۱): مقایسه‌ی ارزش دفتری کل واحد تجاری با ارزش منصفانه‌ی آن: اگر ارزش دفتری کمتر از ارزش منصفانه باشد، ارزش سرقفلی کاهش نیافته است اما اگر ارزش دفتری بیشتر از ارزش متعارف باشد، احتمالاً ارزش سرقفلی کاهش داشته است که برای اندازه‌گیری مبلغ آن مرحله‌ی دوم اجرا می‌شود.

مرحله‌ی (۲): مقایسه‌ی مبلغ دفتری سرقفلی با ارزش منصفانه‌ی ضمنی آن. چنانچه ارزش منصفانه کم‌تر از ارزش دفتری باشد، کاهش ارزش سرقفلی شناسایی می‌گردد.

تا اینجا نکات برجسته‌ی استانداردهای ۱۴۱ و ۱۴۲ مطرح گردید. گفتنی است استانداردهای مذکور از سوی بعضی از محافل و انجمن‌های حرفه‌ای در امریکا با انتقاداتی روبرو شده است. از جمله انجمن حسابداری امریکا^۱ (از این پس AAA) که یکی از منتقدان جدی این استانداردها است.

AAA معتقد است سرقفلی تحصیل شده شامل عناصر نامتجانس و ناهمگن است (عناصر تحلیل رونده و عناصر غیر تحلیل رونده) بنابراین صرف‌نظر کردن از استهلاک سرقفلی به‌طور کلی، منجر به ارائه اطلاعات سودمند نخواهد گردید. انجمن همچنین اعتقاد دارد که اجرای آزمون کاهش ارزش در مورد سرقفلی منجر به تحریف اطلاعات خواهد شد، زیرا سرقفلی تحصیل شده را با سرقفلی ایجادشده در واحد تجاری ترکیب می‌کند.

بروز این اشکال ناشی از این واقعیت است که سرقفلی تحصیل شده را بعد از تاریخ تحصیل نمی توان جدای از سایر دارایی ها و بدهی های واحدهای تجاری اندازه گیری کرد زیرا سرقفلی یک ارزش باقی مانده است. در نتیجه اندازه گیری سرقفلی بعد از تاریخ تحصیل شامل سه جزء است:

۱- سرقفلی تحصیل شده ی اولیه

۲- سرقفلی جایگزینی ایجاد شده در واحد تجاری

۳- سرقفلی ایجاد شده ی داخلی که هیچ ارتباطی با سرقفلی تحصیلی شده ندارد.

مسئله دیگری که AAA به آن انتقاد وارد کرده است استفاده از مدل های ارزیابی مبهم برای برآورد ارزش واحد گزارشگری و تعیین ارزش منصفانه ی سرقفلی است.

در ایران بر اساس بند ۴ تبصره ۲ قانون تشکیل سازمان حسابرسی و ماده ۶ قانون اساسنامه سازمان حسابرسی، وظیفه تدوین و تعمیم اصول و ضوابط حسابداری و حسابرسی به این سازمان محول شده است. اولین مجموعه این استانداردها برای صورت های مالی که شروع دوره مالی آنها از اول سال ۱۳۸۰ و بعد از آن بود، لازم الاجرا گردید. در استاندارد حسابداری شماره ۱۹ از این مجموعه با عنوان «ترکیب واحدهای تجاری» ذکر شده بود که در ترکیب از نوع تحصیل، هرگونه مازاد بهای تمام شده تحصیل نسبت به سهم واحد تحصیل کننده از ارزش منصفانه دارایی ها و بدهی های قابل تشخیص در تاریخ انجام معامله باید به عنوان دارایی بانام سرقفلی شناسایی گردیده، به بهای تمام شده پس از کسر استهلاک انباشته و زیان کاهش ارزش انباشته منعکس شود.

سرفقلی باید بر مبنای سیستماتیک طی عمر مفید آن به روش خط مستقیم مگر اینکه شواهد متقاعدکننده ای دال بر مناسب بودن روش دیگر وجود داشته باشد مستهلک شود و عمر مفید سرقفلی از تاریخ شناسایی اولیه حداکثر بیست سال است. چنانچه رویدادها یا تغییر شرایط حاکی از قابل بازیافت نبودن مبلغ دفتری سرقفلی باشد، واحد تجاری باید مبلغ قابل بازیافت آن را به منظور شناسایی زیان کاهش ارزش برآورد کند. همچنین در مواردی که عمر مفید سرقفلی بیش از بیست سال برآورد شده است باید مبلغ قابل بازیافت آن حداقل در پایان هر سال مالی بررسی شود. طبق این استاندارد، هرگونه مازاد سهم واحد تجاری از خالص ارزش منصفانه دارایی ها و بدهی های قابل تشخیص نسبت به بهای تمام شده تحصیل در تاریخ انجام معامله باید به عنوان سرقفلی منفی شناسایی گردد.

در استاندارد شماره ۱۷ از این مجموعه استاندارد با عنوان «حسابداری دارایی های نامشهود». سرقفلی ایجاد شده در واحد تجاری به عنوان دارایی شناسایی نمی شود.

استانداردهای شماره ۱۷ و ۱۹ در سال ۱۳۸۴، در راستای پروژه هماهنگ سازی استانداردهای ملی حسابداری با استانداردهای بین المللی شروع شد. استانداردهای تجدیدنظر شده و جدید در سال ۱۳۸۵ تصویب و برای اجرا منتشر شد. استاندارد حسابداری شماره ۱۹ با عنوان «ترکیب های تجاری» که جزء استانداردهای تجدیدنظر شده

است، جایگزین استاندارد حسابداری شماره ۱۹ قبلی گردید. در این استاندارد نیز هرگونه مازاد به بهای تمام شده ترکیب تجاری نسبت به سهم واحد تحصیل کننده از ارزش منصفانه دارایی‌ها و بدهی‌های قابل تشخیص در تاریخ انجام معامله به عنوان دارایی بانام سرقفلی شناسایی شده و حسابداری آن منطبق با استاندارد قبلی می‌باشد. در صورتی که سهم واحد تحصیل کننده از خالص ارزش منصفانه دارایی‌ها و بدهی‌های قابل تشخیص بیشتر از بهای تمام شده ترکیب باشد، خریدار باید:

- تشخیص و اندازه‌گیری دارایی‌ها و بدهی‌های قابل تشخیص واحد تحصیل شده و نیز اندازه‌گیری بهای تمام شده ترکیب را مورد ارزیابی مجدد قرار دهد.
- هرگونه مازاد باقی مانده پس از ارزیابی مجدد را به طور متناسب از ارزش منصفانه تعیین شده برای دارایی‌های غیرقابل تشخیص کسر کند. بدین ترتیب سرقفلی منفی و نحوه حسابداری آن در این استاندارد حذف شده است.

۱-۲ تعریف مسئله و بیان سؤال‌های تحقیق

با نگاهی دقیق به جهان پیرامون، این حقیقت آشکار می‌شود که جهان امروز تفاوت بسیار با گذشته دارد. از ویژگی‌های جهان امروز می‌توان به جهانی‌سازی اقتصاد، تولید انبوه، ظرفیت مازاد در اکثر بازارها، رقابت بر مبنای زمان، حجم انبوه اطلاعات و کارایی ارتباطات، دانش، اطلاعات و قدرت روزافزون مشتری اشاره کرد که این همه بیانگر یکپارچگی و پیچیدگی بازارهای جهانی و پویایی محیط فراوری شرکت‌ها و مؤسسات تولیدی و خدماتی است. در چنین فضایی این سؤال اساسی مطرح است که راز بقا و موفقیت سازمان‌ها در بازارهای رقابتی امروز چیست؟

بر مبنای نظریات متخصصان مدیریت راهبردی، پاسخ سؤال در ایجاد، حفظ و تداوم مزیت رقابتی پایدار یافت می‌شود. به این معنا که سازمان‌ها برای مصون ماندن از امواج سهمگین محیطی و نیز سازگاری با الزامات رقابتی، چاره‌ای جز کسب و تداوم نفوذ رقابتی پایدار ندارند. در سال‌های اخیر موضوع استفاده از فن‌آوری اطلاعات در امور تجاری و کسب و کار و هم‌سویی یا انطباق آن با راهبردهای سازمان به مسئله‌ی مهمی برای مدیران ارشد اجرایی در اقصی نقاط دنیا تبدیل شده است. متأسفانه بسیاری از مدیران با دنباله‌روی از این موج، هزینه‌های بسیاری را به سازمان خود تحمیل کرده‌اند و به دلیل کم‌توجهی به هم‌سویی با راهبردهای سازمان موفق به کسب نتایج قابل قبول و ایجاد ارزش برای سهامداران و ذی‌نفعان نشده‌اند. (سیدنژادفهم، اقدامی ۱۳۹۰)

از نظر هاوما^۱ (۱۹۹۰) مزیت رقابتی تمایز در ویژگی‌ها با ابعاد هر شرکتی است که آن را در مقایسه با رقبا قادر به ارائه‌ی خدمات بهتر به مشتریان می‌کند. مزیت رقابتی مشهود از منابع فیزیکی و مشهود سازمان ایجاد می‌شود و